

بررسی محتوای اطلاعاتی شاخص محافظه‌کاری حسابداری در پیش‌بینی سود و جریان‌ات نقدی آتی

دکترهاشم نیکومرام^۱

حسین زرافشان^۲

چکیده

این تحقیق به بررسی محتوای اطلاعاتی شاخص محافظه‌کاری در پیش‌بینی سود و جریان‌ات نقدی آتی می‌پردازد. در این زمینه تحقیقی توسط احمد و اسکات (۲۰۰۷) در محیط آمریکا انجام شده است که در آن به نقش محافظه‌کاری در ارتباط با تصمیم‌گیری مدیران پرداخته است و طی آن مدلی برای جریان‌ات نقدی و هزینه ارقام خاص ارائه شده است. در پژوهش حاضر با توجه به تحقیقات قبلی و به ویژه تحقیق فوق‌الذکر دو مدل برای پیش‌بینی جریان‌ات نقدی و سودآوری با توجه به شرایط محیطی ایران انتخاب شده است. برای انجام این تحقیق شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان جامعه آماری انتخاب شده و منبع جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از طریق صورت‌های مالی بوده است.

آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان می‌دهند که نسبت اهرمی اثری معکوس بر جریان‌ات نقدی و نیز سودآوری دارد همچنین محافظه‌کاری اثری معکوس بر جریان‌ات نقدی و اثری مستقیم بر سودآوری دارد و اندازه شرکت اثری معکوس بر سودآوری داشته و بر جریان‌ات نقدی بی‌تاثیر است. از طرفی رشد فروش و گردش دارایی‌ها اثری بر جریان‌ات نقدی و سودآوری در شرکت‌های مورد مطالعه ندارند. بر اساس نتایج این تحقیق دو مدل برای بررسی تاثیر محافظه‌کاری بر جریان‌ات نقدی و سودآوری شرکت‌های ایرانی پیشنهاد گردیده است.

واژه‌های کلیدی

محافظه‌کاری، رشد فروش، اندازه شرکت، نسبت اهرمی، جریان‌ات نقدی عملیاتی، بازده دارایی‌ها (سودآوری)، بازده نقدی دارایی‌ها.

---

^۱ - دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات. نویسنده اول و مسئول مکاتبات.

^۲ - دانش‌آموخته رشته حسابداری مقطع کارشناسی ارشد واحد علوم و تحقیقات

۱- مقدمه

فاقد محتوای اطلاعاتی می‌دانند. اما در مقابل موافقان با انجام تحقیقات تجربی سعی دارند تا نشان دهند که محافظه‌کاری حسابداری شاخص مفیدی برای پیش‌بینی بوده و در نتیجه دارای محتوای اطلاعاتی است. طبق آخرین تصمیمات هیئت تدوین استانداردهای حسابداری آمریکا (FASB) و هیئت تدوین استانداردهای بین‌المللی (IASB) محافظه‌کاری حسابداری از ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری حذف شده است. این موضوع موجب بروز اختلاف نظرهای متفاوتی میان پژوهشگران حسابداری و هیئت‌های استانداردگذاری کشورهای مختلف شده است. این موضوع هنوز مورد توجه کمیته تدوین استانداردهای حسابداری ایران قرار نگرفته است. نتایج تحقیق می‌تواند برای کمیته مذکور در پذیرش یا عدم پذیرش محافظه‌کاری حسابداری سودمند باشد. بنابراین اهمیت و ضرورت انجام تحقیق برای محیط ایران مشخص است.

۳- هدف تحقیق

هدف اصلی تحقیق بررسی محتوای اطلاعاتی شاخص محافظه‌کاری در پیش‌بینی سود و جریان‌ات نقدی آتی می‌باشد. در صورت تحقق این هدف، هدف بعدی آن است که مدلی بر اساس آن تدوین گردد. به طوری که نتایج آن می‌تواند به تحلیل‌گران مالی در تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی جهت سرمایه‌گذاری و اعطای اعتبار و نیز به تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری در تدوین استانداردهای حسابداری کمک نماید.

۴- مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش

۴-۱- محافظه‌کاری

تا کنون در متون مختلف حسابداری تعاریف متفاوتی از محافظه‌کاری وجود دارد. برخی محافظه

شواهد نشان می‌دهند که گزارشگری مالی در چند سال اخیر محافظه کارانه‌تر شده است. از جمله این شواهد استانداردهای منتشره توسط هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی است که طی آن هزینه‌ها و زیان‌ها را زودتر و درآمد را دیرتر شناسایی می‌کنند. همچنین در محیطی که شرکت‌ها فعالیت می‌کنند طرح دعاوی حقوقی علیه آن شرکت‌ها افزایش یافته است و این موضوع باعث می‌شود تا مدیریت شرکت گزارشگری محافظه کارانه را انتخاب نماید. حساب‌رسان نیز دقت زیادی در انتخاب صاحب‌کاران خود دارند و کمتر مایل به تغییر و اصلاح اهداف گزارشگری مدیریت هستند. این موضوع که آیا حسابداری به سمت محافظه‌کاری بیشتر حرکت می‌کند برای سرمایه گذاران، دانشگاهیان و هیئت‌ها و مراجع قانون‌گذاری مهم و با اهمیت است. محافظه‌کاری در تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی نیز اثر گذار است. اگر میزان محافظه کاری در طول زمان افزایش یافته باشد در صورتی تجزیه و تحلیل ارقام صورت‌های مالی معنی‌دار خواهد بود که معیار محافظه‌کاری نیز در آن تجزیه و تحلیل مد نظر قرار بگیرد. توجه به میزان محافظه‌کاری نهفته در صورت‌های مالی در حسابداری بین‌المللی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. محققین حسابداری بین‌المللی توصیه می‌کنند که تحلیل‌گران مالی هنگامی که صورت‌های مالی شرکت‌ها را در کشورهای مختلف مقایسه می‌کنند باید به محافظه‌کاری نیز توجه داشته باشند

۲- بیان مسئله و ضرورت تحقیق

در تحقیقات اخیر، نظرات موافق و مخالفی در مورد محافظه‌کاری حسابداری وجود دارد. مخالفان عقیده دارند که محافظه‌کاری با سایر ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری در تضاد است و بنابراین آن را

۱) نابرابری در اطلاعات و زیان در میان طرفین قرارداد

۲) ناتوانی برای تایید اطلاعات شخصی طرفین آگاه تر

هزینه‌های نمایندگی بوجود آمده از سوی اطلاعات خصوصی مدیران و زیان نا مشابه آنها تنها محدود به قراردادهای بدهی و غرامت نمی‌شوند. صورت‌های مالی بر روند اداره‌ی مدیران اثر داشته و بر این اساس بر دیگر محرک‌های مدیران در دیگر زمینه‌ها نیز تاثیر می‌گذارد. قیمت سهام شرکت، میزان احتمال مدیر برای حفظ موقعیت خود، غرامت تعیین شده‌ی غیر رسمی او، ارزش اختیار خرید سهام مدیر و منابع تحت کنترل او (اندازه شرکت) همگی حتی در صورت فقدان قراردادهای مبتنی بر حسابداری رسمی نیز تحت تاثیر صورت‌های مالی شرکت قرار می‌گیرند. نقش زبانی نامشابه مدیر محرک‌هایی را برای او به وجود می‌آورد تا بتواند با استفاده از اطلاعات خصوصی خود تلاش نماید تا از طریق اظهار اغراق آمیز عملکرد مالی و در نتیجه قیمت سهام در زمان تصدی خود در شرکت ثروت سرمایه‌گذاران را به سوی خود انتقال دهد. این حقیقت که مدیران و شرکت‌های آنها تنها فروشندگان شبکه‌ای سهام خود در طول دوره تصدی خود می‌باشند، انگیزه مدیران برای اظهار اغراق آمیز را بالاتر می‌برد.

بازار مشخص می‌کند که مدیران دارای انگیزه‌هایی برای بیان اغراق آمیز می‌باشند. خریداران بیرونی و بی اطلاع که نابرابری اطلاعاتی و مسئله انتخاب نادرست را تشخیص می‌دهند قیمت پیشنهادی خود برای سهام را کاهش می‌دهند. علاوه بر آن، مدت زمان صرف شده از سوی مدیران برای دستکاری و بیان اغراق آمیز تلاش‌های آنها به منظور افزایش ارزش سازمانی، ایجاد هزینه‌های نمایندگی و کاهش هر چه بیشتر ارزش سازمانی را منحرف می‌سازد. بحث این است که گزارش‌دهی مالی محافظه‌کارانه مکانیزمی برای اداره

کاری را الزام به داشتن درجه بالایی از اثبات و تائید برای شناخت اخبار خوب مانند سود، در مقابل شناخت اخبار بد مانند زیان تعریف می‌نمایند. این تعریف، محافظه‌کاری را از دیدگاه سود و زیان توصیف می‌نماید. اما تعریف دیگر، تعریف محافظه‌کاری از دیدگاه ترازنامه است. بر اساس این دیدگاه، در مواردی که تردیدی واقعی در انتخاب بین دو یا چند روش گزارشگری وجود دارد، آن روشی باید انتخاب شود که کمترین اثر مطلوب بر حقوق صاحبان سهام داشته باشد. تعریف سوم درباره محافظه‌کاری بر پایه دیدگاه ترکیبی ترازنامه و سود و زیان است. در دیدگاه سوم، محافظه‌کاری، یک مفهوم حسابداری است که منجر به کاهش سود انباشته گزارش شده از طریق شناخت دیرتر درآمد و شناخت سریعتر هزینه، ارزیابی پائین دارایی و ارزیابی بالای بدهی می‌شود. از طرف دیگر احتیاط عبارت است از بکارگیری دقت در اعمال قضاوت، در شرایط عدم اطمینان. اعمال احتیاط نباید منجر به ایجاد اندوخته‌های پنهانی یا ذخایر غیر ضروری گردد، یا اینکه دارایی‌ها و یا درآمدها را عمدتاً کمتر از واقع و بدهی‌ها و هزینه‌ها را عمدتاً بیشتر از واقع نشان دهد. مثلاً بر اساس محافظه‌کاری بعد از پیش بینی امکان عدم وصول مطالبات در آینده (پیش بینی وقوع یک خبر بد)، باید ذخیره مطالبات مشکوک الوصول محاسبه و در حسابها ثبت شود.

۲-۴- نقش اطلاعاتی محافظه‌کاری

محافظه‌کاری به استفاده از صورت‌های مالی در قراردادهای بدهی و یا غرامت، دعاوی قضایی، فرایندهای سیاسی و مالیات (واتس ۲۰۰۳) نسبت داده شده است. در انعقاد قراردادها، محافظه‌کاری رخ می‌دهد چرا که محافظه‌کاری هزینه‌های نمایندگی مرتبط با موارد ذیل را کاهش می‌دهد:

تغییرات در مجموعه موقعیت سرمایه گذاری رخ می‌دهد و برخی از آن تغییرات به طور معمول بی‌درنگ در حسابداری بازتاب داده می‌شوند. از نمونه آن تغییرات می‌توان به چرخش سهام شرکت، تحصیل، کامل شدن سرمایه گذاری شرکت و غیره اشاره داشت.

۳-۴- قابلیت تایید اطلاعات مالی

سرمایه گذاران و سرمایه گذاران احتمالی در اوراق بهادار شرکت نه تنها خواهان اطلاعات راجع به عملکرد مالی گذشته شرکت و خالص دارایی آن می‌باشند بلکه اطلاعاتی را در خصوص عملکرد مورد انتظار شرکت (برای مثال جریان نقدی آتی آن) در آینده می‌خواهند. با این وجود، محدودیت‌هایی برای میزان موثق بودن اطلاعات ارائه شده از سوی مدیریت وجود دارد. با کم تر شدن قابلیت تایید اطلاعات، کار برای مدیر به منظور دستکاری و کم کردن اعتبار و کارایی اطلاعات برای سرمایه گذاران آسان تر می‌شود. با در نظر گرفتن داروینیسیم اقتصادی انتظار این است تا تحول در سنت گزارش دهی مالی و استفاده از اعداد گزارش دهی مالی در انعقاد قرارداد سندی را در خصوص رابطه میان قابلیت تایید و اطلاعات مهیا سازد. تحول در سنت آنگلو - امریکن این امر را تداعی می‌کند که تنها برخی جریان‌های نقدی آتی (برای مثال حساب‌های دریافتی) برای محدود سازی دستکاری به میزان کافی قابل تایید می‌باشند و شبکه اطلاعاتی را برای سرمایه گذاران فراهم می‌سازد (واتس، ۲۰۰۶). اعداد گزارش دهی مالی به کار گرفته شده در قراردادهای بدهی و غرامت رابطه جایگزینی مشابهی را تنها با گنجایش نسبتاً محدودی از جریان‌های نقدی آتی منعکس می‌سازند (لفوچ، ۱۹۸۳؛ بیتی، وبر و یو، ۲۰۰۶). فقدان استفاده در انعقاد قرارداد مهم می‌باشد چرا که طرفین قرارداد نسبتاً به خوبی اطلاع رسانی و تشویق شده اند و هزینه‌ها و

شرکت می‌باشد که توانایی مدیران برای دستکاری و اظهار اغراق آمیز عملکرد مالی را کاهش داده و ارزش سازمانی و جریان‌های نقدی شرکت را افزایش می‌دهد. با ثابت بودن سایر شرایط، مباحث پیشین ابراز می‌دارند که شرکت‌های دارای محافظه‌کاری بیشتر دارای نابرابری اطلاعاتی کمتری میان مدیران و سرمایه گذاران خارجی می‌باشند. به هر حال، انتظار داریم تا نابرابری اطلاعاتی با موقعیت سرمایه گذاری شرکت تغییر پیدا کند. به طور فطری گزینه‌های رشد (پروژه‌های با ارزش خالص فعلی مثبت) غیر قابل تایید می‌باشند و بر این اساس انتظار می‌رود تا نابرابری اطلاعاتی میان مدیران و سرمایه گذاران خارجی بیشتر بوده و گزینه‌های رشد بزرگ تر باشند (اسمیث و واتس، ۱۹۹۲). همانند اسمیث و واتس (۱۹۹۲) و گیور (۱۹۹۳) فرض می‌گیریم که مجموعه موقعیت سرمایه گذاری بیرونی می‌باشد. در صورتی که محافظه‌کاری نابرابری اطلاعاتی ایجاد شده از سوی گزینه‌های رشد را به تناسب کاهش دهد، انتظار این است تا محافظه‌کاری با نابرابری اطلاعاتی مشاهده شده به صورت مثبت تغییر پیدا کند.

از مباحث چنین برمی‌آید که نابرابری اطلاعاتی محافظه‌کاری را بوجود می‌آورد. در نتیجه، دو پیش بینی تعیین شده است:

۱. هرچه نابرابری اطلاعاتی میان سرمایه گذاران داخلی و خارجی بیشتر باشد، صورت‌های مالی شرکت بیشتر محافظه کارانه خواهند بود و
۲. تغییرات نابرابری اطلاعاتی منجر به تغییرات محافظه‌کاری می‌شود.

دلایلی وجود دارد تا باور کرد که تعداد چشمگیری مورد وجود خواهند داشت که در آنها محافظه‌کاری بی‌درنگ به تغییرات نابرابری اطلاعاتی (در همان سال یا سال بعدی) واکنش نشان می‌دهد. تغییرات در نابرابری اطلاعاتی و محافظه‌کاری به دلیل

مزایای اطلاعات قابل تایید زیاد در برابر کم را برای خود درونی کرده‌اند. مباحثه‌های جدی و با اهمیت درباره این موضوع که آیا محافظه‌کاری حسابداری منجر به منافع اقتصادی واقعی برای شرکت می‌شود همچنان وجود دارد. مثلاً هندریکسن و ون برادا می‌گویند محافظه‌کاری، منتهای مراتب یک روش خیلی ضعیف درباره برخورد وجود عدم اطمینان در ارزشیابی و سود است. بدتر از همه محافظه‌کاری منجر به تحریف کامل داده‌های حسابداری می‌شود.

افزایش هزینه حقوق و مزایای بازنشستگی تفسیر بالقوه سوم برای کاهش سودآوری مربوط می‌شود به افزایش هزینه‌های حقوق و مزایای بعد از بازنشستگی است که سود را کاهش می‌دهد. به علاوه، شناخت به موقع این هزینه‌ها (بر اساس استانداردهای جدید حسابداری) بدهی‌های مربوطه را افزایش و در نتیجه اقلام تعهدی غیر عملیاتی منفی را افزایش می‌دهد.

۶-۴- رشد و تورم

یک تفسیر فنی برای جمع اقلام تعهدی منفی مشاهده شده رشد شرکت‌ها می‌باشد. رشد، خواه واقعی یا صوری (به خاطر تورم) منتج به افزایش حجم سود و جریان‌های نقدی و در نتیجه اقلام تعهدی خواهد بود.

۴-۴- تجدید ساختار

در دو دهه گذشته شاهد تجدید ساختار (تجدید سازمان) یا مهندسی مجدد فعالیت‌های اکثر شرکتها بوده ایم. چنین فعالیت‌هایی اغلب هزینه‌هایی را به شرکت متحمل می‌کنند که جریان‌های نقدی خروجی به همراه ندارد. این هزینه‌ها، منتج به کاهش فوری و بلندمدت سودآوری شده و منتج به یک انباشت (جمع) اقلام تعهدی منفی غیر عملیاتی می‌شوند که لزوماً بر محافظه‌کاری بیشتر در گزارشگری دلالت نمی‌کنند.

۷-۴- نقش محافظه‌کاری در نظارت بر تصمیم مدیران در سرمایه‌گذاری

متونی که از پیش وجود دارند عنوان می‌کنند که محافظه‌کاری می‌تواند در کاهش مشکلات مدیریت که مرتبط با تصمیمات سرمایه‌گذاری مدیران می‌باشند مفید واقع شود. به طور خاص، بال و شیواکمار (۲۰۰۵) استدلال می‌کنند که در صورت اطلاع از قبل مدیران در خصوص محاسبه‌ی زیان براساس مبنای زمانی، آنها (i) تمایل کمتری برای سرمایه‌گذاری در ارزش خالص فعلی منفی خواهند داشت و (ii) تمایل بیشتری به محدود سازی سریع ضررهای اقتصادی ناشی از سرمایه‌گذاری‌های ضعیف از خود نشان خواهد داد. علاوه بر این نقش از پیش تعیین شده، واتس (۲۰۰۳) استدلال می‌کند که محافظه‌کاری سیگنال‌ها و علائم به موقعی را در اختیار مدیران و سهامداران قرار می‌دهد تا وجود پروژه‌های با ارزش خالص فعلی منفی (NPV) را بررسی کرده و تصمیمات درستی را اتخاذ نمایند. به هر حال، هیچ تحقیقی شواهدی را در خصوص مزایای

۵-۴- ادغام و تحصیل شرکتها

تفسیر دیگر برای کاهش سودآوری افزایش ادغام‌ها و تحصیل شرکتها در طی پنج دهه می‌باشد. اکثر این تحصیل‌ها در دهه گذشته از طریق روش خرید بوده است. روش خرید سودآوری را کاهش می‌دهد و اقلام تعهدی منفی را افزایش می‌دهد، چون این روش مبلغ استهلاک دارایی‌های مشهود و نامشهود ناشی از تجدید ارزیابی دارایی‌های مشهود تحصیل شده و استهلاک سرقفلی را محاسبه و لحاظ می‌کند. به علاوه، از آنجائیکه اکثر تحصیل‌ها با اهرم بالا هستند، سودهای بعدی نیز از افزایش هزینه‌های مالی اثر می‌پذیرند و کاهش می‌یابند.

محافظه کارانه‌ی شدیدتری در حسابداری خود استفاده می‌کنند می‌بایست (i) دارای سود دهی آتی بالاتر بوده و (ii) در مقایسه با شرکت‌هایی که دارای محافظه کاری کمتری در حسابداری خود می‌باشند دارای جریان‌ات نقدی بیشتری در آینده می‌باشند.

جدایی مالکیت و کنترل در شرکت سهامی مدرن منجر به ایجاد تضاد منافع بین مدیران و دیگر اعضای شرکت می‌شود (برل و مینز، ۱۹۳۲؛ جنسن و مک‌لینگ، ۱۹۷۶). این تضاد را نمی‌توان به طور کامل از طریق قرارداد حل نمود، چرا که حتی در صورت غیر ممکن نبودن، نوشتن و اجرای کامل این گونه قراردادها پر هزینه می‌باشد (فاما و جنسن، ۱۹۸۳؛ مارت، ۱۹۹۵). بنابراین، در دنیایی با قراردادهای ناتمام مکانیزم‌های اداره‌ی یک شرکت سهامی این تضادها را کم تر می‌سازند (شلیفر و وشینی، ۱۹۹۷؛ زینگالس، ۱۹۹۸؛ هرملین و ویسباچ، ۲۰۰۳).

ترکیب بهینه‌ای از مکانیزم‌های اداره شرکت برای به حداکثر رسانی ارزش شرکت انتخاب می‌شوند و این احتمال وجود دارد که این ترکیب به صورت سیستماتیک (نظام مند) در شرکت‌ها مختلف باشد چرا که هزینه‌ها و سودها نسبت به مشخصه‌هایی هم چون موقعیت سرمایه گذاری شرکت، قدرت نفوذ شرکت و ارزش نسبی تأمین مالی خارجی آن اختلاف پیدا می‌کنند (آگراوال و کونبار، ۱۹۹۶؛ واتس، ۲۰۰۶).

یکی از مکانیزم‌های مهم اداره‌ی شرکت که به طور مستقیم در نظارت مدیران دخیل است هیأت مدیره می‌باشد (فاما و جنسن، ۱۹۸۳). این هیأت بر تصمیم مدیران ارشد نظارت داشته و آنها را به تصویب می‌رساند چرا که خوب است تا آغاز و اجرای تصمیمات را از تصویب و نظارت بر آنها تفکیک شود. اعضای هیأت مدیره دارای قدرت برای نصب یا عزل مدیران، تعیین پاداش برای آنها و تأیید تصمیماتی کلیدی همانند تأیید پروژه‌های عظیم سرمایه گذاری

خاص محافظه کاری ارائه نموده است. ارائه شواهد درخصوص مزایای محافظه کاری در اداره شرکت مهم می‌باشد، چرا که همانند گفته‌ی واتس (۲۰۰۳) و لافوند و واتس (۲۰۰۷) تدوین کنندگان استانداردها به مزایای محافظه کاری در اداره شرکت (یا عقد قرارداد) ارزشی قائل نشده و بر این اساس همواره با محافظه کاری در حسابداری مخالفت نموده‌اند، چرا که آنها محافظه کاری در حسابداری را مغایر با «بی طرفی» می‌دانند (GASB¹، ۲۰۰۶، ص ۲۶). در FASB (۲۰۰۶، ص ۴۳، ۵۶) در سند دیدگاه‌های اولیه‌ی آن در خصوص اهداف گزارش دهی مالی و ویژگی‌های کیفی آمده است که: اطلاعات گزارش دهی مالی محافظه کارانه و یا هر نوع «اطلاعات گزارش دهی متعصبانه دیگر به طور برابر غیر قابل قبول می‌باشند» و «این چهارچوب شامل بر احتیاط یا محافظه کاری به کیفیت‌های مطلوب اطلاعات گزارش‌های مالی نمی‌باشد» واتس (۲۰۰۳، ص ۲۰۸) در مقابل این درک و مشاهده ابراز می‌دارد:

«بقای طولانی مدت محافظه کاری و مقاومت آشکار و پیدای آن در مقابل انتقادات به روشنی نشان می‌دهد که منتقدان محافظه کاری مزایای مهم و عمده‌ی آن را نادیده می‌گیرند. اگر تنظیم کنندگان و تدوین کنندگان استاندارد که خود منتقدان محافظه کاری می‌باشند سعی در حذف محافظه کاری دارند بدون این که مزایای آن را درک کرده باشند، در این صورت استانداردهای منتج برای گزارش دهی مالی بسیار مضر خواهند بود.» بنابراین، شواهد مزایای محافظه کاری در نظارت بر سرمایه گذاری‌های شرکت دارای تاثیرات بسیاری بر تعیین استانداردها خواهد بود.

از آنجایی که تصمیمات سرمایه گذاری به طور مستقیم قابل مشاهده نمی‌باشند فرض شده است که اگر محافظه کاری اداره‌ی شرکت را به نحوی که واتس (۲۰۰۳) و بال و شیواکمار (۲۰۰۵) پیش بینی کرده‌اند تسهیل نماید، بر این اساس شرکت‌هایی که از نظام

می‌کنند که اگر مدیران از پیش اطلاع داشته باشند که زیان‌های ناشی از اجرای ضعیف پروژه‌ها در طول دوره تصدی خودشان به دلیل وجود محافظه‌کاری در حسابداری تشخیص داده خواهند شد، انگیزه‌های آنها برای تقبل پروژه‌های با NPV منفی به شدت کم خواهد شد (بال، ۲۰۰۱).

در مقابل، اگر مدیران قادر به تأخیر انداختن زیان‌ها با استفاده از حسابداری متهورانه باشند آنها دارای انگیزه‌هایی برای پذیرش پروژه‌های با NPV منفی خواهند بود.

دوم این که واتس (۲۰۰۳) اعتقاد دارد که مدیران دارای انگیزه‌های واقعی برای پنهان سازی زیان‌های ناشی از عملکرد ضعیف پروژه‌ها با هدف اجتناب از اخراج شدن پیش از اتمام دوره تصدی خود می‌باشند. او اظهار می‌دارد که محافظه‌کاری برای مدیران عضو هیأت مدیره و سهام داران سیگنالی را برای بررسی دلایل زیان‌ها به وجود می‌آورد. چنین بررسی‌هایی می‌تواند منجر به فعالیت‌های اصلاح کننده شود که از جمله آنها عبارتند از رها سازی پروژه‌های با NPV منفی یا حتی اخراج مدیران مسئول چنین پروژه‌هایی می‌باشد. به طور مشابه، بال و شیواکمار (۲۰۰۵) نیز استنباط می‌کنند که با حسابداری محافظه‌کارانه مدیران دارای انگیزه‌هایی برای کنش سریع به منظور محدود سازی زیان‌های اقتصادی از سرمایه گذاری‌های با عملکرد ضعیف می‌باشند چرا که بدون چنین کنشی این زیان‌ها رشد خواهند کرد و در دوران تصدی آنها آشکار خواهند شد.

به طور کل، مبحث بالا به مورد زیر اشاره دارد: (۱) محافظه‌کاری انگیزه‌هایی را برای تصمیمات سودمند سرمایه گذاری از قبل برنامه‌ریزی شده مهیا می‌سازد و (۲) محافظه‌کاری نظارت عملی بر تصمیمات مربوط به سرمایه‌گذاری مدیران را برای هیأت مدیره تسهیل می‌بخشد.

می‌باشند (گرینشتین و تالکووسکی، ۲۰۰۴). اعضای هیأت مدیره همچنین راهنمایی‌های لازم را به مدیران در خصوص استراتژی‌های پیشنهاد شده می‌دهند، برخی تخصص‌ها را از بیرون فراهم می‌سازند و بر روند پیشرفت پروژه‌های مهم نظارت می‌کنند (بون و همکاران، ۲۰۰۷؛ لینک و همکاران، ۲۰۰۷؛ کولز و همکاران، ۲۰۰۷).

مدیران عضو هیأت مدیره (وبه طور خاص مدیران خارج از شرکت) برای نظارت و رایزنی بهینه به مدیران، نیازمند اطلاعات قابل رسیدگی می‌باشند. سیستم گزارش دهی مالی و حسابداری منبعی از اطلاعات قابل رسیدگی می‌باشد که در نظارت و ارزیابی مدیران و همچنین نظارت و ارزیابی تصمیمات و استراتژی‌های آنها سودمند می‌باشد (واتس و زیمرمن، ۱۹۸۶؛ بوش من و اسمیث، ۲۰۰۱). علاوه بر این، محافظه‌کاری یکی از مشخصه‌های مهم سیستم حسابداری یک شرکت می‌باشد که می‌تواند به مدیران عضو هیأت مدیره در کاهش زیان‌های غیر تولیدی و نظم و ترتیب دهی به دیگر منابع اطلاعات کمک نموده و بدین وسیله ارزش حقوق صاحبان سهام و شرکت را افزایش دهد (واتس، ۲۰۰۳، ۲۰۰۶). همسو با این اعتقاد، بیکس و همکاران (۲۰۰۴)، احمد و دولمن (۲۰۰۷) و گارسیا و همکاران (۲۰۰۷) اسنادی را در خصوص رابطه مثبت میان قدرت نظارت هیأت مدیره و محافظه‌کاری در حسابداری را ارائه می‌نمایند. در دو قسمت فرعی دیگر مزایای خاص محافظه‌کاری در نظارت بر سرمایه‌گذاری شرکت و دلالت‌های قابل آزمایش این مزایا بحث خواهد شد.

۸-۴- مزایای محافظه‌کاری حسابداری در نظارت بر سرمایه‌گذاری

تحقیق‌های پیشین نشان می‌دهند که محافظه‌کاری می‌تواند بازدهی را دست کم از دو طریق افزایش دهد. اول این که بال و شیواکمار (۲۰۰۵) چنین استدلال

گذاری تکیه شده است: سوددهی در آینده و جریانات نقدی در آینده.

این جلوه‌های تصمیمات سرمایه گذاری به دو دلیل انتخاب شده‌اند. اول این که محافظه کاری منتج به اجتناب از قبل برنامه ریزی شده از پروژه‌های منفی NPV و یا شناسایی به موقع پروژه‌های با عملکرد ضعیف می‌شود، این امر می‌بایست منتج به سود دهی بالاتر در آینده شود. اگر چه در مورد دیگر امور چیزی نداشته باشد. علاوه بر آن، در حسابداری محافظه کارانه انگیزه مدیران برای کنش سریع با هدف محدود سازی ضررهای اقتصادی از پروژه‌های با عملکرد ضعیف نیز منجر به سود دهی بالاتر در آینده درخصوص شرکت‌هایی می‌شود که از حسابداری متهورانه استفاده می‌نمایند و در نتیجه به اجرای پروژه‌های NPV منفی ادامه می‌دهند.

دوم این که انتظار این است که شرکت‌های استفاده کننده از محافظه کاری در حسابداری دارای جریانات نقدی بیشتری باشند به هر حال، این نکته باید ذکر شود که استفاده از حسابداری محافظه کارانه می‌تواند همچنین مدیریت را مجبور به چشم پوشی از پروژه‌های کوچک NPV مثبت نموده یا به طور دائم پروژه‌های با تحقق جریان‌های نقدی منفی را در همان اوایل کار متوقف نمایند. این تاثیر مزایای حسابداری محافظه کارانه را در نظارت بر سیاست سرمایه گذاری جبران نموده و احتمال مشاهده اسناد منطبق با مزایای پیش بینی شده را کاهش می‌دهد. به طور خلاصه فرضیه‌های ذیل آزمایش خواهند شد.

فرضیه ۱: شرکت‌هایی که از محافظه کاری بیشتری در حسابداری خود استفاده می‌نمایند، در مقایسه با شرکت‌های دارای محافظه کاری کمتر دارای سود دهی بیشتر در آینده خواهند بود.

فرضیه ۲: شرکت‌هایی که از محافظه کاری بیشتری در حسابداری خود استفاده می‌نمایند، در مقایسه با

سوالی که در اینجا پیش می‌آید این است که چگونه سطح محافظه کاری تعیین می‌شود و چرا مدیران در عمل از محافظه کاری دور نمی‌شوند. تئوری انعقاد قرارداد کارا پیشنهاد می‌کند که مدیران از کاهش هزینه‌های انعقاد قرارداد و نظارت بر مدیریت سود می‌برند و بدان وسیله ارزش شرکت را به حداکثر می‌رساند. علاوه بر آن، هیأت مدیره همچنین می‌تواند مدیران را به سمت استفاده از محافظه کاری در حسابداری و همچنین دیگر گزینه‌های حسابداری هدایت نماید. بیکنس و همکاران (۲۰۰۴) و احمد و دولمن (۲۰۰۷)، به همراه دیگر تحقیقات، عنوان می‌دارند که هیأت مدیره‌های قدرتمند وابسته به حسابداری محافظه کارانه می‌باشند. این موضوع سازگار با هیأت مدیره‌های دارای نفوذ در گزینه‌های حسابداری می‌باشند. علاوه بر آن، ممکن است که مدیران منحرف شدن از محافظه کاری را برحسب از دست دادن اعتبار یا شهرت بسیار پر هزینه بدانند. در نهایت، اعم از این که این مکانیزم‌ها در محدود سازی گزینه‌های حسابداری مدیران مفید می‌باشند یا خیر و این که آیا محافظه کاری نقش مهمی را در نظارت بر سیاست سرمایه گذاری ایفا می‌کند یا نه یک سوال تجربی می‌باشد.

۹-۴- پیش بینی‌های قابل آزمایش

در حالی که مزایای پیش بینی شده‌ی محافظه کاری، که در بالا بحث آن شد، به صورت ادراکی جذاب می‌باشند، اما آنها را نمی‌توان به طور مستقیم آزمایش کرد چرا که محققان قادر به مشاهده تصمیمات سرمایه گذاری مدیران یا تصمیمات نظارتی اعضاء هیأت مدیره نمی‌باشند. به منظور استنباط درباره‌ی این مزایای بالقوه‌ی محافظه کاری در اداره شرکت به دو آیتم قابل مشاهده و عملی از تصمیمات سرمایه

شرکت‌های دارای محافظه‌کاری کمتر دارای جریان‌های نقدی بیشتری در آینده خواهند بود.

۱۰-۶- پیشنهاد

پنمن و ژانگ (۲۰۰۲) پیشنهاد کردند که محافظه‌کاری منجر به کیفیت سود کمتر می‌شود. رویه‌های محافظه‌کارانه حسابداری هزینه‌های سرمایه‌گذاری (هزینه‌های سرمایه‌ای Investment Costs) را تسریع می‌بخشد، بنابراین سود را کاهش و ذخایر مخفی و پنهان را ایجاد می‌کنند تا زمانی که شرکت مخارج سرمایه‌گذاری را افزایش می‌دهد.

نتیجتاً حسابداری محافظه‌کارانه منجر به تجمع و تراکم پائین تر (کمتر) سود گزارش شده می‌شود. اما وقتی که شرکت میزان مخارج سرمایه‌گذاری خود را کاهش می‌دهد رویه‌های حسابداری محافظه‌کارانه ذخایر پنهان (Hidden Reserves) را از بین می‌برد که این خود منجر به افزایش سود دوره جاری می‌شود. بنابراین حسابداری محافظه‌کارانه منجر به سود گزارش شده انباشته (سود گزارش شده تجمعی) پائین خواهد شد، اما اثر روی سود جاری بستگی به رشد سرمایه‌گذاری دارد.

پنمن و ژانگ (۲۰۰۲)، معتقدند که حسابداری محافظه‌کارانه می‌تواند سبب شود سود دوره جاری در دوره‌های رکود عملیات افزایش یابد، بخاطر تسویه ذخایر پنهان (مثلاً ذخیره LIFO). تا اندازه‌ای که شرکتی سود بالا دارد (نسبت به جریان‌های نقدی حاصل از عملیات) به دلیل چنین تسویه‌ای از ذخایر پنهان معیار محافظه‌کاری مبتنی بر ارقام تعهدی شرکت را بعنوان استفاده‌کننده حسابداری محافظه‌کارانه طبقه بندی نخواهد شد.

تفاسیری برای کاهش در سودآوری و جمع ارقام تعهدی منفی

( )

۵- روش‌شناسی

۱-۵- روش تحقیق

روش تحقیق از نظر نحوه اجرا، توصیفی و از نوع همبستگی است. برای تجزیه و تحلیل و آزمون فرضیه‌های تحقیق، در روش ترکیبی از منابع مختلف گردآوری شده است، روش همبستگی برای این منظور انتخاب گردید. علت انتخاب روش مزبور آن است که به علت تعدد متغیرهای بازیگر در مورد موضوع پژوهش تنها روش تحقیق همبستگی است که به محقق اجازه می‌دهد تا متغیرهای زیادی را اندازه‌گیری کند و همزمان همبستگی آنها را محاسبه و در نهایت یک مدل با استفاده از آنها استخراج نماید. در این تحقیق هدف تعیین میزان ارتباط کمی بین سودآوری و جریان‌های نقدی آتی به عنوان متغیر وابسته و سایر متغیرها نظیر محافظه‌کاری به عنوان متغیرهای مستقل می‌باشد. در تحقیق حاضر چون نوع رابطه در فرضیه‌ها، همبستگی^۲ و نوع مقیاس داده‌ها، نسبی می‌باشد و مجموعه متغیرها بیش از ۲ می‌باشند، مناسب‌ترین فرمول جهت آزمون، رگرسیون می‌باشد. در نتیجه برای آزمون فرضیه‌های تحقیق، از مدل رگرسیون چند متغیره (رگرسیون مرکب)^۳ استفاده شده است. خط رگرسیون منعکس‌کننده مسیر حرکت کلی نقاط پراکنده در دستگاه مختصات است که می‌تواند مبین شدت و ضعف و نوع همبستگی میان متغیرها باشد.

۲-۵- متغیرها و سوال مورد مطالعه

تحقیق حاضر تماماً از متغیرهای کمی^۴ استفاده می‌نماید. متغیر کمی، متغیری است که برای اندازه گیری آنها، می‌توان بر طبق قاعده ای معین، به آنها مقادیر عددی نسبت داد. همچنین، در این تحقیق متغیرها به متغیر وابسته و مستقل دسته بندی می‌شوند. متغیر مستقل^۵، متغیری است که پژوهشگر آن را دستکاری یا انتخاب می‌کند تا تاثیر آن را بر متغیر دیگر مورد بررسی قرار دهد. متغیر وابسته^۶ نیز متغیری است که تحت تاثیر متغیر مستقل قرار می‌گیرد. متغیر وابسته در تحقیق حاضر، سودآوری و جریانان نقدی آتی می‌باشد. اما متغیرهای مستقلی که اثر آنها بر متغیرهای وابسته مورد بررسی قرار می‌گیرد، عبارتند از: محافظه‌کاری، اندازه شرکت، رشد فروش، گردش داراییها و اهرم. از میان متغیرهای فوق، متغیرهای اندازه شرکت، اهرم و گردش داراییها از متغیرهای کنترل کننده می‌باشند.^۷

۲-۶- فرضیه‌های سود:

فرضیه اول: بین سود خالص و نسبت اهرمی (جمع بدهی‌ها به جمع دارایی‌ها) رابطه وجود دارد.
فرضیه دوم: بین سود خالص و گردش داراییها (نسبت فروش به جمع دارایی‌ها) رابطه وجود دارد.
فرضیه سوم: بین سود خالص و رشد فروش رابطه وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین سود خالص و اندازه شرکت رابطه وجود دارد.
فرضیه پنجم: بین سود خالص و محافظه‌کاری رابطه وجود دارد.

۷- نمونه آماری تحقیق

جامعه آماری تحقیق حاضر، شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. این نمونه شامل شرکتهایی است که از شرایط زیر برخوردار باشند:

- شرکتهایی که از سال ۱۳۸۰ مورد پذیرش قرار گرفته باشند.
- شرکت سرمایه گذاری نباشند.
- شرکتهایی که پایان سال مالی آنها ۲۹ اسفند ماه هر سال باشد.

در این تحقیق متغیرهای کنترل (متغیرهای اندازه شرکت، اهرم و گردش داراییها) اثر سایر متغیرهای مستقل را بر متغیر وابسته (سودآوری و جریانان نقدی آتی) تحقیق، تعدیل می‌کنند.

این تحقیق به دنبال آن است که روشن سازد آیا میان سودآوری و جریانان نقدی آتی به عنوان متغیر وابسته و سایر متغیرها نظیر محافظه‌کاری به عنوان متغیرهای مستقل رابطه معنی داری وجود دارد یا خیر؟

۶- فرضیات

۶-۱- فرضیه‌های جریانان نقدی:

فرضیه اول: بین جریان نقدی حاصل از عملیات و نسبت اهرمی (جمع بدهی‌ها به جمع دارایی‌ها) رابطه وجود دارد.

- شرکتهایی که در دوره مورد بررسی توقف معامله نداشته باشند.

- شرکتهایی که داده‌های آنها در دسترس باشد.

بنابراین در بخش جامعه آماری تحقیق، تنها ۳۸ شرکت در دوره زمانی ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۶ به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

منبع جمع آوری داده‌های مورد نیاز این تحقیق، صورت‌های مالی شرکت‌ها بوده است. صورت‌های مالی مذکور از طریق سازمان بورس اوراق بهادار تهران جمع آوری شده است.

۸- آزمون فرضیه‌ها:

۸-۱- رابطه محافظه‌کاری و جریان‌های نقدی:

آزمون فرضیه اول: بین جریان نقدی حاصل از عملیات و نسبت اهرمی (جمع بدهی‌ها به جمع دارایی‌ها) رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱-۴ که از روش **Stepwise** بدست آمده است، مقدار **P** (سطح معنی دار) نسبت اهرمی برابر صفر یعنی کمتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی نسبت اهرمی و جریان نقدی حاصل از عملیات رابطه معنی دار وجود دارد. از اینرو فرضیه **H₀** آماری رد و فرضیه تحقیق را نمی‌توان رد کرد.

آزمون فرضیه دوم: بین جریان نقدی حاصل از عملیات و گردش داراییها (نسبت فروش به جمع دارایی‌ها) رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱-۴ که از روش **Stepwise** بدست آمده است، مقدار **P** (سطح معنی دار) گردش داراییها برابر ۰.۴۸۸ یعنی بیشتر از ۵ درصد است.

بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی گردش داراییها و جریان نقدی حاصل از عملیات رابطه معنی دار وجود ندارد. از اینرو فرضیه حسابداری کمتر از ۵ درصد است لذا فرضیه اول و

H₀ آماری را نمی‌توان رد کرد اما فرضیه تحقیق رد می‌شود.

آزمون فرضیه سوم: بین جریان نقدی حاصل از عملیات و رشد فروش رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱-۴ که از روش **Stepwise** بدست آمده است، مقدار **P** (سطح معنی دار) رشد فروش برابر ۰.۸۹۷ یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی رشد فروش و جریان نقدی حاصل از عملیات رابطه معنی دار وجود ندارد. از اینرو فرضیه **H₀** آماری را نمی‌توان رد کرد اما فرضیه تحقیق رد می‌شود.

آزمون فرضیه چهارم: بین جریان نقدی حاصل از عملیات و اندازه شرکت رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱-۴ که از روش **Stepwise** بدست آمده است، مقدار **P** (سطح معنی دار) اندازه شرکت برابر ۰.۲۵۱ یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی اندازه شرکت و جریان نقدی حاصل از عملیات رابطه معنی دار وجود ندارد. از اینرو فرضیه **H₀** آماری را نمی‌توان رد کرد اما فرضیه تحقیق رد می‌شود.

آزمون فرضیه پنجم: بین جریان نقدی حاصل از عملیات و محافظه‌کاری رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱-۴ که از روش **Stepwise** بدست آمده است، مقدار **P** (سطح معنی دار) محافظه‌کاری برابر صفر یعنی کمتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی محافظه‌کاری و جریان نقدی حاصل از عملیات رابطه معنی دار وجود دارد. از اینرو فرضیه **H₀** آماری رد و فرضیه تحقیق را نمی‌توان رد کرد.

با توجه به نتایج حاصل از جدول شماره ۱-۴ زیر از آنجائیکه سطح معنی داری در جدول زیر **P** (سطح معنی دار) متغیر اهرمی و متغیر محافظه‌کاری حسابداری کمتر از ۵ درصد است لذا فرضیه اول و

شاخص محافظه کاری هر شرکت در هر سال =

CONS

نسبت اهرمی هر شرکت در هر سال، برابر است با جمع

بدهی بلند مدت به جمع دارایی ها = Lev

آزمون تحلیل واریانس مدل اول :

نتایج آزمون آنو وا که در جدول شماره ۲-۴ آورده شده است بیانگر این موضوع است که مدل به دست آمده توان پیش بینی دارد. زیرا سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد است و آماره اف مقدار بزرگی است. همچنین بر اساس نتایج جدول شماره ۳-۴ می توان گفت که ۶۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته جریان نقدی توسط محافظه کاری و نسبت اهرمی بیان می شوند و بقیه ناشی از سایر عوامل است. از آنجائیکه تفاوت بین ضریب تعیین ۶۵ درصد و ضریب تعیین تعدیل شده ۶۴ درصد بسیار ناچیز است این موضوع بیانگر آن است که متغیرهای مستقل مدل مناسب مدل هستند و متغیرهای زایدی نیستند.

جدول شماره ۲-۴

ANOVA					
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1					
Regression	18.46	5	3.692	95.639	0
Residual	9.921	257	0.039		
Total	28.381	262			

a Predictors: (Constant), CONS, SALEGROW, SIZE, ASSETURN, LEV
b Dependent Variable: CFO

پنجم تائید و بقیه فرضیه ها به دلیل اینکه مقدار سطح معنی داری آنها بزرگتر از ۵ درصد است رد می شود.

جدول شماره ۱-۴

Model	Coefficients						Collinearity Statistics	VIF
	Unstandardized Coefficients	Std. Error	Standardized Coefficients	t	Sig.	Tolerance		
	B		Beta					
1								
(Constant)	-5.26E-02	0.127		-0.413	0.68			
LEV	-0.108	0.007	-0.674	15.797	0	0.748	1.337	
ASSETURN	2.32E-02	0.033	0.027	0.694	0.488	0.918	1.089	
SALEGROW	-1.25E-03	0.01	-0.005	-0.129	0.897	0.978	1.023	
SIZE	1.16E-02	0.01	0.046	1.151	0.251	0.859	1.164	
CONS	-0.654	0.036	-0.733	-18.11	0	0.831	1.204	

a Dependent Variable: CFO

مدل بدست آمده جریان نقدی :

در این قسمت با توجه به نتایج حاصل از آزمون فرضیه ، آزمون مربوط به تدوین مدل جریان نقدی برای کل شرکتهای نمونه آماری، انجام می شود. در بخش قبل با استفاده از روش تجزیه و تحلیل Stepwise مشخص شد که بین جریان نقدی و متغیر اهرمی و متغیر محافظه کاری رابطه معنی دار وجود دارد.

تدوین مدل نهایی با استفاده از نرم افزار SPSS با توجه به متغیرهای توضیحی که از طریق روش Stepwise معرفی شد، در مدل نهایی لحاظ گردید. در این آزمون، ابتدا داده های تمام متغیرهای مستقلی که وجود رابطه، بین آنها و متغیر وابسته در روش Stepwise مورد تائید قرار گرفته است ، بعلاوه ۳۸ متغیر مجازی با مقادیر صفر و یک، وارد نرم افزار می گردد. روش Inter از میان متغیرهای حسابداری متغیر اهرمی و متغیر محافظه کاری در آزمون فرضیه تائید شد

$$CFO = -.108 Lev - .654 Cons + \epsilon$$

که در آن :

نسبت جریان نقدی حاصل از عملیات به جمع

دارایی ها در هر شرکت در هر سال = CFO

میزان خطای مدل = ϵ

در جدول شماره ۱-۴ که از روش **Stepwise**

بدست آمده است، مقدار **P** (سطح معنی دار) رشد فروش برابر ۹۱۲٪ یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی رشد فروش و متغیر وابسته سودآوری رابطه معنی دار وجود ندارد. از اینرو فرضیه H_0 آماری را نمی‌توان رد کرد اما فرضیه تحقیق رد می‌شود.

آزمون فرضیه چهارم: بین سود خالص و اندازه شرکت رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱-۴ که از روش **Stepwise**

بدست آمده است، مقدار **P** (سطح معنی دار) اندازه شرکت کمتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی اندازه شرکت و متغیر وابسته سودآوری رابطه معنی دار وجود دارد. از اینرو فرضیه H_0 آماری رد و فرضیه تحقیق را نمی‌توان رد کرد.

آزمون فرضیه پنجم: بین سود خالص و محافظه‌کاری رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱-۴ که از روش **Stepwise**

بدست آمده است، مقدار **P** (سطح معنی دار) محافظه‌کاری برابر صفر یعنی کمتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی محافظه‌کاری و متغیر وابسته سودآوری رابطه معنی دار وجود دارد. از اینرو فرضیه H_0 آماری رد و فرضیه تحقیق را نمی‌توان رد کرد.

با توجه به نتایج حاصل از جدول شماره ۴-۴ زیر از آنجائیکه سطح معنی داری **P** (سطح معنی دار) در جدول زیر متغیر اهرمی و متغیر محافظه‌کاری حسابداری و متغیر اندازه شرکت کمتر از ۵ درصد است لذا فرضیه اول و چهارم و پنجم تأیید و بقیه

جدول شماره ۱-۴

Model Summary										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics	F Change	df1	df2	Sig. F Change	Durbin-Watson
1	0.81	0.65	0.644	0.196479	0.65	95.639	5	257	0	1.411
a Predictors: (Constant), CONS, SALEGROW, SIZE, ASSETURN, LEV										
b Dependent Variable: CFO										

۲-۸- رابطه محافظه‌کاری و سود:

آزمون فرضیه اول: بین سود خالص و نسبت اهرمی (جمع بدهی‌ها به جمع دارایی‌ها) رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱-۴ که از روش **Stepwise**

بدست آمده است، مقدار **P** (سطح معنی دار) نسبت اهرمی برابر صفر یعنی کمتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی نسبت اهرمی و متغیر وابسته سودآوری رابطه معنی دار وجود دارد. از اینرو فرضیه H_0 آماری رد و فرضیه تحقیق را نمی‌توان رد کرد.

آزمون فرضیه دوم: بین سود خالص و گردش داراییها (نسبت فروش به جمع دارایی‌ها) رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱-۴ که از روش **Stepwise**

بدست آمده است، مقدار **P** (سطح معنی دار) گردش داراییها برابر ۳۲۳٪ یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی گردش داراییها و متغیر وابسته سودآوری رابطه معنی دار وجود ندارد. از اینرو فرضیه H_0 آماری را نمی‌توان رد کرد اما فرضیه تحقیق رد می‌شود.

آزمون فرضیه سوم: بین سود خالص و رشد فروش رابطه وجود دارد.

فرضیه‌ها به دلیل اینکه مقدار سطح معنی داری آنها بزرگتر از ۵ درصد است رد می‌شوند.

که در آن :

سود هر شرکت در هر سال PROFIT

میزان خطای مدل = ϵ

اندازه شرکت که عبارت است از لگاریتم طبیعی

جمع داراییها Size=

شاخص محافظه کاری هر شرکت در هر سال =

CONS

نسبت اهرمی هر شرکت در هر سال، برابر است با جمع

بدهی بلندمدت به جمع داراییها = Lev

آزمون تحلیل واریانس مدل دوم :

نتایج آزمون آنو وا که در جدول شماره ۴-۵ آورده

شده است بیانگر این موضوع است که مدل به دست

آمده توان پیش بینی دارد. زیرا سطح معنی داری کمتر

از ۵ درصد است و آماره اف مقدار بزرگی است.

همچنین بر اساس نتایج جدول شماره ۶-۴ می‌توان

گفت که ۷۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته سود

خالص توسط محافظه کاری و نسبت اهرمی و اندازه

شرکت بیان می‌شوند و بقیه ناشی از سایر عوامل است.

از آنجائیکه تفاوت بین ضریب تعیین ۷۲ درصد و

ضریب تعیین تعدیل شده ۷۱ درصد بسیار ناچیز است

این موضوع بیانگر آن است که متغیرهای مستقل مدل

مناسب مدل هستند و متغیرهای زایدی نیستند.

جدول شماره ۴-۵

ANOVA					
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1					
Regression	25.081	5	5.016	134.43	0
Residual	9.59	257	0.037		
Total	34.671	262			
a Predictors: (Constant), CONS, SALEGROW, SIZE, ASSETURN, LEV					
b Dependent Variable: CFO					

جدول شماره ۴-۴

Coefficients							
Model	Unstandardized Coefficients	Std. Error	Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	VIF
						Tolerance	
1							
(Constant)	-0.242	0.125		-1.932	0.054		
LEV	-0.122	0.007	-0.687	-18.105	0	0.748	1.34
ASSETURN	3.25E-02	0.033	0.034	0.989	0.323	0.918	1.09
SALEGROW	1.06E-03	0.009	0.004	0.111	0.912	0.978	1.02
SIZE	2.63E-02	0.01	0.094	2.649	0.009	0.859	1.16
CONS	0.248	0.036	0.251	6.988	0	0.831	1.2

a Dependent Variable: PROFIT

مدل بدست آمده برای سود :

در این قسمت با توجه به نتایج حاصل از آزمون

فرضیه ، آزمون مربوط به تدوین مدل سودآوری برای

کل شرکتهای نمونه آماری، انجام می‌شود. در بخش قبل

با استفاده از روش تجزیه و تحلیل Stepwise

مشخص شد که سودآوری و متغیر اهرمی و متغیر

محافظه کاری و اندازه شرکت رابطه معنی دار دارند.

تدوین مدل نهایی با استفاده از نرم افزار SPSS

با توجه به متغیرهای توضیحی که از طریق روش

Stepwise معرفی شد، در مدل نهایی لحاظ گردید.

در این آزمون، ابتدا داده‌های تمام متغیرهای مستقلی که

وجود رابطه، بین آنها و متغیر وابسته در روش

Stepwise مورد تائید قرار گرفته است ، بعلاوه ۳۸

متغیر مجازی با مقادیر صفر و یک، وارد نرم افزار

می‌گردد. روش Inter از میان متغیرهای حسابداری

متغیر اهرمی و متغیر محافظه کاری و اندازه شرکت در

آزمون فرضیه تائید شد

$$PROFIT = -.122 Lev + .248 Cons - .002 Size + \epsilon$$

که بین جریان‌های نقدی و اندازه شرکت رابطه‌ای وجود ندارد.

-جریان‌های نقدی با افزایش محافظه‌کاری کاهش می‌یابد یعنی اینکه محافظه‌کاری، اثری معکوس بر جریان‌های نقدی حسابداری دارد. یعنی اگر محافظه‌کاری افزایش یابد، جریان‌های نقدی کاهش می‌یابد. اما سودآوری با افزایش محافظه‌کاری افزایش می‌یابد. محافظه‌کاری اثری مستقیم بر سودآوری دارد. یعنی اگر محافظه‌کاری افزایش یابد، سودآوری نیز افزایش می‌یابد.

۱۰- پیشنهادات و توصیه‌های کاربردی

- با توجه به مدل جریان‌های نقدی و سودآوری پیشنهاد می‌شود که سرمایه‌گذاران و مدیران شرکت‌ها شاخص محافظه‌کاری شرکت‌ها را نیز در نظر بگیرند

- نظر به اینکه محافظه‌کاری از ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری حذف شده است. و تدوین چارچوب مفهومی مشترک بین IASB و FASB و صدور استانداردهایی بدون این ویژگی و کاهش توجه نسبت به آن، کمیته تدوین استانداردهای حسابداری ایران باید محیط و شرایط حاکم بر ایران را در پیروی از استانداردهای بین‌المللی مد نظر قرار دهد.

جدول شماره ۱۰

Model Summary										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics	F Change	df1	df2	Sig. F Change	Durbin-Watson
1					R Square Change					
	0.851	0.723	0.718	0.193172	0.723	134.427	5	257	0	1.089
a Predictors: (Constant), CONS, SALEGROW, SIZE, ASSETURN, LEV										
b Dependent Variable: CFO										

۹- مقایسه نتایج:

محافظه‌کاری در پیش‌بینی سود و جریان‌های نقدی بطور یکسان عمل می‌کند. و در ضرایب تعیین اختلافات معنی‌داری مشاهده نمی‌شود.

با توجه به اینکه در این تحقیق دو مدل ارائه شده است ابتدا خلاصه نتایج مربوط به دو مدل یعنی جریان‌های نقدی و سودآوری در قالب پنج فرضیه پرداخته می‌شود.

-جریان‌های نقدی و سودآوری با افزایش نسبت اهرمی کاهش می‌یابند. یعنی اینکه نسبت اهرمی، اثری معکوس بر جریان‌های نقدی و سودآوری دارد. یعنی اگر این نسبت افزایش یابد، جریان‌های نقدی و سودآوری کاهش می‌یابند.

-بین جریان‌های نقدی و سودآوری با گردش داراییها رابطه‌ای وجود ندارد

-بین جریان‌های نقدی و سودآوری با رشد فروش رابطه‌ای وجود ندارد.

-سودآوری با افزایش اندازه شرکت کاهش می‌یابد. یعنی اینکه اندازه شرکت، اثری معکوس بر سودآوری دارد. یعنی اگر اندازه شرکت افزایش یابد، سودآوری کاهش می‌یابد هر چند که تاثیر آن خیلی زیاد نیست و معادل ۲ درصد است. و این در حالیکه

- منابع و مآخذ**
- ۱) آذر، عادل، مومنی، منصور (۱۳۸۵)، آمار و کاربرد آن در مدیریت، جلد دوم (تحلیل آماری)، انتشارات سمت، چاپ نهم.
  - ۲) امیر اصلانی، حامی (۱۳۸۰)، نقش تئوری اثباتی در فرایند تدوین اسـتـانداردهای حسابداری، مجله حسابرس، شماره ۱۰.
  - ۳) بنی مهد، بهمن، تبیین و ارائه الگو برای اندازه گیری محافظه کاری در حسابداری، رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، بهمن ۱۳۸۵.
  - ۴) جهانخانی، علی، عبده تبریزی، حسین (۱۳۷۲)، نظریه بازار کارای سرمایه، مجله تحقیقات مالی، شماره ۱.
  - ۵) حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۸۴)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت، چاپ یازدهم.
  - ۶) حساس یگانه یحیی (۱۳۸۲)، تاثیر گزارش حسابرسان مستقل بر تصمیم گیری استفاده کنندگان، مطالعات حسابداری، شماره ۱.
  - ۷) حیدرعلی، هومن (۱۳۷۵)، پایه‌های روش تحقیق در علوم رفتاری، انتشارات آژنگ، چاپ سوم.
  - ۸) خاکی، غلامرضا (۱۳۸۳)، روش تحقیق در مدیریت، مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، چاپ سوم.
  - ۹) دلاور، علی (۱۳۷۴)، مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، انتشارات رشد، چاپ اول.
  - ۱۰) یاحی بلکویی (۱۳۸۱)، احمد تئوری‌های حسابداری ترجمه دکتر علی پاسبان چاپ اول.
  - ۱۱) ساروخانی، باقر (۱۳۷۳)، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، جلد اول، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ پنجم.
  - ۱۲) شباهنگ، رضا (۱۳۷۸)، حسابداری مدیریت، انتشارات سازمان حسابرسی، نشریه شماره ۱۳۱، چاپ یازدهم.
  - ۱۳) شباهنگ، رضا (۱۳۸۲)، تئوری حسابداری، جلد اول، انتشارات سازمان حسابرسی، نشریه ۱۵۷، چاپ سوم.
  - ۱۴) مدرس، احمد، پارسائیان، علی (۱۳۸۲)، حسابداری میانه (۱)، جلد اول، انتشارات آژنگ، چاپ اول.
  - ۱۵) نیکومرام، هاشم، رهنمای رودپشتی، فریدون، هیبیتی، فرشاد (۱۳۸۵)، فرهنگ اصطلاحات تخصصی مدیریت مالی، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، چاپ اول.
  - ۱۶) نیکومرام، هاشم، بنی مهد، بهمن (۱۳۸۶)، لزوم تدوین چارچوب نظری یک دیدگاه نظری.
  - 17) Anwer ahmad & Scott duellman. (2007) Evidence on the role of Accounting Conservatism in Monitoring managers Investment Decisions .
  - 18) Anwer.a.scott.d.(2007).Accounting conservatism and board of director characteristics :An empirical analysis.
  - 19) Ball.R.Shivakumar.L. (2006). The role of accruals in a asymmetrically timely gain and loss recognition .
  - 20) Ball. R .Shivakumar .L. (2005).Earnings quality in UK private firms : comparative loss reconition timeliness.
  - 21) Basu.s.(1997).The conservatism principle and the asymmetric timeliness.
  - 22) GarciaLara. J. M., Garcia osama. penalva. F. (2007). Accounting conservatism and corporate governance.

- 23) Givoly.D.hayn.natarajan.A..(2007).
Measuring reporting conservatism .
- 24) Givoly.d.hayan.c..(2000).The changing
time –series properties of earnings.cash
flows and accruals :has financial
reporting become more conservative?
- 25) Ryan Lafond & Ross L Watts ,(2007).
The information Role of Conservatism .
- 26) Ryan S..(2007).Identifying conditional
conservatism.

یادداشت‌ها

---

¹-هیئت استانداردهای حسابداری دولتی

²-Correlation

³-Multiple Regression

⁴-Quantitative Variable

⁵-Independent Variable

⁶-dependend Variable

⁷ - دلاور، علی، مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و

اجتماعی، انتشارات رشد، چاپ اول، پائیز ۱۳۷۴، ص ۱۵۱